

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

SZERKESZTŐI SZÁLLÁS:

Széchenyi-téren, a hidkaputól kimenet balra a 26. szám alatti ház emeletében.

Megjelen a lap hetenkint háromszor u. m. kedden, csütörtökön és szombaton délel. Ára évnegyedre 3 ft. o. é. Hirdetési ár: négyhavas sorért először 7 kr., másodsor 6 kr., harmadsor 5 krajczár o. ért. s minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj. Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezelteik. A szállításra czikkok sora után 10 kr. előleges beklédés mellett a szerkesztőséghez czimzendők.

KIADÓ-HIVATAL:

Középutca, STEIN J. könyvkereskedése.

Előfizetési felhívás A 'K. KÖZLÖNY' 1865-dik évi folyamára.

E lap megnagyobbított alakban díszes kiállítással fog új év elején kezdve megjelenni, előfizetési ára az eddigi maradván, u. m.

Egészévre . . . . . 12 forint.
Félévre . . . . . 6 „
Évnegyedre . . . . . 3 „

Az előfizetési pénz kiadó Stein János középutcai könyvkereskedésbe küldendő, hol a megrendelt példány pontos megküldéséről intézkedve van.

Kolozsvár, dec. 20.

(D) A „Korunk“ utóbbi számai egyikében Erdélyre nézve egy szűkebb és bővebb congressus eszméjét pendíti meg, s miután erről a bécsi „Vaterland“ is említést tesz, köteletségünkké válik saját nézetünket is ez indítvány irányában elmondani.

Már azáltal, hogy a „Korunk“ egy congressus eszméjét indítványozza, kitéríteti, hogy ő is éppen úgy, mint mi a tartománygyűlés eredményeit nem látja a hazára nézve kielégítőeknek, és ezt kétségbe senki sem is hozhatja, miután még tagadhatlan tény az, hogy az ország honalapító nemzete a magyar, s az ország keleti részének legősibb birtokosa s szabad lakója a székely nemzet az octroyált tartománygyűlésben compact akarattal s egyetértéssel nem vett részt; már pedig bármely területen alkotmányos lét addig nem virágzik, míg a nemzetek praejudiciumára gyakorolják.

Ha a kormány az országgyűlést az octoberi diploma III. pontja ígérete szerint „az előbbi alkotmány értelmében“ hivta volna össze, akkor mi magyarok s székelyek, ámbár Puchner királyi biztos 1848-ban a legutolsó erdélyi országgyűlést a császár és magyar király nevében bezárta, s nyilván kijelentette, hogy ezen ország az anyakirálysággal összeolvadva a közösen tartandja jövőre országgyűléseit, sőt a közös országgyűlésre Pestre egész Erdély minden törvényhatósága — a szászöldet is ideértve — pontosan el is küldé követet: mindamellert mondjuk, hogyha Erdély az ő alkotmány értelmében az 1791-ki XI. t. cikk rendszabályai szerint hivatott volna össze, vagy, ha az ad actum octroyált országgyűlés ezen törvény-cikket restitálta volna, azt hisszük, hogy egyes képvisleti hatóságoknak nem lehetett volna az országgyűlésen való megjelenést megtagadni, miután az 1791-i törvény-cikk articularis büntetés alatt teszi kötelezőgkké a megyéknek a követek küldését.

Kérdésen kívül a törvények megtartásával kihirdetett országgyűlésre a magyar elem is megjelent volna, s ott a zsoldszatnál emelt volna szót ezen már az 1848-ki unionalis articularis fogva eltörölt országgyűlés létele és jogosultsága ellen; vagy pedig úgy okoskodott volna, hogy 1848 is fenhagyta a végelintésig Erdély autonóm jogait, a szászok statutumait, a székely ő törvényeit, s az ország guberniumát, királyi táblát s b; s miután az anyakirálysággal jelenleg foly az alkotmányviszály s az 1848-diki törvények revisioja még nem hajtatott végre, Erdély joga

feumarad, hogy magát az 1848-ban is fenhagyott autonómia körén belül reconstituálja, az az megválaszsa kormányzóját, kormánytanácsát, királyi táblai elnökét, itélő mestereit, kiegyeztesse az osztrák polgári törvények tíz éves befolyásával a székely, szászöld és a megyék jus privatumát, a többi kérdéseket pedig, a melyek részint a közös királyságot, részint a közös birodalmat illetik, függőben hagyatni kérje addig, míg azokról az egész határoz, nem levén joga a részeknek az egész elhatározását anticipálni.

Meglehet, hogy az első, meglehet, hogy az utolsó nézet győzött volna; de tény az, hogy a kormánynak módja lett volna Erdély nemzetiségét törvényeinken alapuló országgyűlés által összehívni, s úgy a népek közti belső egyetértésre, mint a közös birodalmi viszony megállapítására nézve a népek véleményét kivenni.

A mi a kormányt leginkább érdekelte, az a birodalmi közös képviselő kérdés volt; s mi azt hisszük, hogy itt Erdélyben legalább a magyar elem egyelőre nem küldött volna ugyan a reichsrathba képviselőket, s így természetesen az octoberi és februári diplomát sem inarticulálta volna, de a reichsrath eszméje ellen sem nyilatkozott, s e részben nem követte volna Horvátországot.

Nem nyilatkozott volna a reichsrath ellen, mert erre nem érezte volna az erdélyi magyarság jogosítva magát, valamint arra sem, hogy a mellett nyilatkozzék.

Mert Erdély része levén a magyar királyságnak, ily fontos államszerződést csak azzal együtt hajthat végre, vagy, ha az együtti tanácskozára össze nem hivatik, akkor bevárja, mint bevárta a pragmática sanctio elfogadásával, hogy az anyakirályság őt megelőzze.

Mi azt hisszük, hogy az erdélyi magyarok azon része is, ki az absolut uniohoz nem ragaszkodik, már a régi jogok alapján is ezen eszme körén túl nem mehetne, és így a kormány akármennyi congressust hivna össze, annak legmérsékeltbb ajánlatai sem íthetnének ki ezen álláspontnál kedvezőbben.

Miért hívjon tehát a kormány congressust össze, midőn most tökéletes hatalmában áll az 1848-diki törvény-cikk értelmében a közös, vagy az 1791-ki t. cikk értelmében erdélyi országgyűlést hívni össze a szerint, a mint a kormány magyaráni akarja az octoberi diploma III. pontjának azon tételét „előbbi alkotmányuk értelmében.“

Az ad actum összehívott erdélyi tartományi gyűlés beczikkelyezte az octoberi diplomát a nélkül, hogy a III. pont fenebbi tételére reflectált, vagy az ellen kifogást tett volna; így ezzel titleg elismerte, hogy az országgyűlést csak „az előbbi alkotmány értelmében lehet összehívni.“

Itt már csak az a kérdés, melyik az előbbi alkotmány; 1791-diki-e vagy 1848? Mi a logika rendje szerint azt hisszük, hogy az utóbbi, miután az octoberi diploma levén a legújabb, ezt közvetlenül nem 1791, hanem 1848 előzte meg?

Itt azonban elismerjük, hogy a kormány az 1848-ban is még fenhagyott autonóm ügyekre nézve tehetne még visszahatóbb magyarázatot, s nem szegné meg a törvényt, ha az 1791-ki XI. törvény-cikket venné is alkalmazásába, ez egyszer az országgyűlés összehívására nézve.

E szerint a kormány, ha Erdély népeit összesen akarja összehívni, nem szorul arra, hogy a törvényeinken nem alapuló congressus eszméjéhez folyamodjék, az 1791-ki törvény szerint összehívandó országgyűlésen a magyar

elem annyival inkább nem képezhet le absolut többséget, mert az 1848-ki 8 ftt egyenes censussal is a vármegyéken a követek többségét az oláhok választanak, a szászöld az ő törvény szerint elég nagy képvislettel bír, a regalisták intézménye pedig a kormánynak tulontul nagy befolyást biztosít, és így a törvényes szerkezetű országgyűlésen is lehet mindenik főbb nemzetiség, s e mellett a kormány véleményét is érvényesíteni, s nézeteit jól megvitatni.

E szerint a kormánynak nincs szüksége congressusra, de Erdély népeinek sincsen; a kormánynak hatalmában áll oly országgyűlést hívni össze, melyből kimaradni a megszabott törvényes büntetés terhe alatt nem lehet, s hol a nemzetek egyetértésére, s az ország reconstitutiójának megkísértésére alkalmas tér nyílik, s hol minden párt véleményével a kormány tisztába jöhet.

Ily országgyűlés összehívására pedig, legyen az 1848-ki közös vagy az 1791-iki külön országgyűlés, a kormánynak ma is joga van, miután a tartományi gyűlés az octoberi diploma III. pontját beczikkelyezte, melyben az van, hogy Erdély országgyűlése előbbi alkotmánya értelmében fog összehívni.

Ennyit jegyeztünk meg röviden s általánosan a „Korunk“ indítványára, s meg vagyunk győződve, hogy ezekben velünk az indítványozó is kezét fog.

Tájékozás a Maros-szabályozás körül.

I.
Ha valamely nemzetnek a gazdaság, ipar és kereskedés teréni felvirágzását észleljük, úgy fogjuk találni, hogy ezen jólét egyik fontos tényezője a száraz és vízi közlekedési utak észszerű rendezése, szabályozása s az általuk eszközölt forgalom. Kies hazánk e részbeni bátramaradásunknak egy szomorú képét tárja fel, s bár nem lehet tagadni, hogy a lefolyt másfél évtized alatt közlekedési utaink tetemesen javultak, sőt sok új vonalok is készülttek; de azok kijelölése minden egybefüggés nélküli s inkább keblbi mint országos érdekből történt; vasutaink nincsenek, folyóvizeink közül a Maros, Olt és Aranyos még tutajásatra sincsenek idomítva, szóval a közlekedés nem léte miatt természetényeinket értékesíteni nem tudjuk, s ha a gondviselés a kincses Erdélyt dús természettel áldja is meg, kincsetlen fiai még az állam iránti kötelességek sem képesek teljesíteni, s egy természetlen esztendő esetére elmondhatják a latinul: dum Roma liberat perit Saguntum.

Történni kell valaminek Erdély közlekedése érdekében, ha vagyoniilag, — s a mennyiben a vagyonosság a szellemi élet emeltyűje — s ellemileg összerokadni nem akarunk. De hogy? Miként? hol a pénz a 19-dik század ezen fehérr holloja.

A m. kormány intézkedése folytán a vasuti munkálat Arad és Alvincz közt nagyban foly, s habár ezen irány az ország szélén netalán Szebennek vive Erdély nagy többségének érdeke ellen is van, a tényt tagadni nem lehet, s oda kell munkálnunk, hogy hazánk főbb piaczeit a legelső vasut állomással összekötsük; ellen esetben nem leendünk képesek a versenyt a szomszéd országokkal kiállani s leszorítottatunk.

Hogy ez meg ne történhessék, első teendő lenne véleményem szerint, az ország ketté metsző Maros-folyónak szabályozása, s e pedig nem utólagosan, hanem a vasutépítéssel párhuzamban. Híre jár ugyan, hogy a magas kormány a Marosnak Ugra és Kecze közti

szabályozását illetőleg egy bizottmányt nevezett ki, de a dolog természetéből önkénynt foly, hogy ezen bizottmánynak teendője csak helyi érdekekhez lehet kötve, jelesen az országutnak, illetőleg a közlekedésnek az árviztől biztosítása, vagy a folyó évihez hasonló elemi csapásoknak enyhítése, oly kanyarok átmetszésével, melyek netalán az általános szabályozási tervzetbe beilleszthetők.

Oly nagy horderejű kérdésnek, mint a Maros-szabályozás, elintézése országos ügy, országos bizottmány feladata a statisztikai adatok gyűjtése, kijelölése azon kuforrásoknak, melyek a szabályozandó Maros költségeit nem csak fedezendik, hanem a vállalatot jövedelmezővé tehetik. Miután mindez másként van, nemcsak, sőt a szebeni tartományi gyűlésen ezen ügy szőnyegre sem hozott, azt kell hinni, hogy a Maros országos szabályozása érdekében semmi se történt; azért nem fölösleges ezen ügyet mentől több oldalról megvitatni.

Véleményem szerint a Maros szabályozását csak csatornázással összekötte hiszem üdvösnök egyesekre úgy, mint a hazára nézve; nemcsak azért, mert a csatornába átendő malmokkal és gyárakkal Erdély gyár iparának felvirágzása remélhető, hanem, mert a csatornázással egyszersmind a Maros terén levő földeink öntözését is eszközölhetjük s a gazda nemcsak biztosan számíthat takarmányára, hanem azt meg is kétszerezheti; továbbá, ha az anya-árokból kicsiny vizállás miatt a tutajászat nem lehetséges, kapus gáttakkal el látott csatornánkon dereglyét lehetne alkalmazni. Ha a csatornázás mellőzésével a Maroson levő gátakat lerontjuk; hol a meder tulságos széles, azt normalis mértékre szorítjuk; hol martjai alacsonyok, illő töltéssel ellátjuk, a fölösleges kanyarokat átmetszük s árviztérről gondoskodunk, az árvíznek szintén elejét vesszük s az évnék bizonyos részében még a tutajászat is biztosítva van, de a folytonos közlekedés és rigatio hiányzik, nem is említve azon veszteséget, mely a víz-erőnek céltalan elpazarlása miatt iparunkat érindi. Nem állja ki a biralátot azon ellenvetés, hogy a vizerőt gözgépekkal ki lehet pótolni, nem csak azért, mert a vizerő sokkal jutányosabb, és mert a csatorna mentin jobbra és balra a mi kevés erdőségek vannak házi szükségünket sem pótolják, közszen-telepünk pedig nincs, hanem legfőképp azért, mert a list és egyéb készletet itthon értékesíteni nem tudjuk, állandó közlekedésünk és pedig olyan, mely a versenyt kiállja a Maros csatornázása nélkül nem lehet, virágzó gyáripart képzelné se lehet.

Ezen főcsatornának, véleményem szerint, Füleházán alól kellene kezdődni, mint a hol a Maros hazánk legdúsabb s legszebb terét eléri. Egy tekintet a térképre meggyőző arról, hogy a Maros irány a le Ludasig a déli oldalt tartja, onnan Portugis az északi oldalon foly, hol a délre ismét átmenve ezen irányt kevés eltéréssel egész Zámig megtartja; s következőleg az ellenkező oldalra áttett csatorna-vize két helyt az anya-árokból visszafolyand, mely helyeken két kapus gátra leend szükség, hogy a vizet az anya-árokból a csatornába s ismét vissza lehessen vezetni. E szerint a Marosba szakadna:

- 1) a Lucz pataka,
- 2) a mezőségi tavak egyrésze,
- 3) a nagy és kis Küküllő, és
- 4) a győgyi patak.

A csatornába szakadna:

- 1) a Görgény vize,
- 2) a Nyárad,
- 3) az Aranyos,

- 4) a felenyedi patak,
- 5) a diódi patak,
- 6) az Ompoly,
- 7) a Sebes vize,
- 8) a siboti patak,
- 9) a Strigy és

10) a Cserna vize az apróbb patakokat nem is említve. Igen természetes, hogy a csatornába elhelyezhető gyarak szűkségének megfelelő vízerőt leszámítva, a fölsőlegesség mellékágakon a Marosba visszavezetendő, s ezen kisebb csatornák azok, melyek által földünket tetszés szerint megöntözhetünk.

A „Kolozsvári Közlöny“ 146-ik számában M. J. betű alatt egy a Maros-szabályozását tárgyaló cikk jelent meg szintén a csatornázás érdekében, azon megjegyzéssel, hogy a marosmenti birtokosság ez esetben kész volna áldozni a közjóért.

Magam is megvagyok győződve az iránt, hogy a tisztelt birtokosságnál az akarat nem hiányzik áldozatot hozni a haza oltárára, s tegye is ezt ott és azon egyesületeknél, melyeknél az áldozat kamatja a hazafiai öntudat és fajunk szellemi fejlődése; de megvallom, oly vállalatoknál, mint a Maros szabályozása, vasutak készítése stb. inkább szeretem, ha a számokkal kimutatott tiszta haszon azon inger, mely a bankárt lekötöti s arra bírja, hogy tüképénzt a Maros szabályozására fektesse.

Szerkesztő ur engedelmével megkísértem közlekedni cikkemben kimutatni azt, hogy a Maros szabályozása nem áldozat, hanem egy szépen kamatozó vállalat. (Vége következik).

Most jutott kezünkbe a „Herm. Ztg.“ egy kifakadása „Debatte“ egy közleménye miatt, a melyben lapunk körülményei is bejátszanak. Nem akarunk a kérdés lényegéhez szólni, a mi annak egyik tárgyát képezi, már a szebeni két lap bodzafa puskázása előtt megtettük lapunkban a szükséges kiigazítást; a mi pedig sajtóviszonyainkat illeti, elégszer kimondottuk, hogy sajtóviszonyaink nehezek s azok is lesznek, a míg alkotmányos eszmékről absolutismus alatt hozott sajtótörvény alatt kell inrukn. De még terhesbelek sajtóviszonyaink az által, hogy testvéremzetünk hirlapjai közül legalább egyet oly ember kezel, ki ellenünk való dühösségében a nyílt denunciatóig látszik menni. Nem most először mondja ki a „Herm. Zeitung“, hogy cikkjeink a fölségsértéssel határosak.

És pedig valjón mentünk-e mi valaha tovább, mint védettük azon östörvényeket és alkotmányt, melyet ő Felsőge az octoberi diplomában s julesen annak III-dik pontjában helyreállított. Felsőge-sértés-e az, ha ember tisztelt a pozitív törvényeket, tisztelt azon közjogot, melyre évezredek azt apostoli királyok tették le esküiket, s a mely törvények iránti hűségre mi is akkor tettük le esküünket, midőn apostoli királyunknak homagialis esküt tévünk.

Felsőge-sértés-e, ha mi hoztunk és szentesítettük törvényeinkbe s ezeknek kötései által örökösödő királyi háznokhoz egyenlő polgári hűség ragaszkodunk; fölségsértés-e az, ha mi védjük a magyar királyság integritását, melyet Ferdinánd korától a pragmatica sanctioig minden kötés, s 1848-ig minden hozott törvény biztosított; östörvényeink azokat mondják fölségsértőknek, a kik e törvényeket megszegik. Mi nem mondunk senkit annak, mi szőlünk kormánytények és pártok ellen, a mint szólnak minden alkotmányos országban; de dynastiának mindig felül állott a pártok s kormányok felett, szentelt apostoli királyi méltóságában tiszteletünk, ragaszkodásunk s reményeink legfőbb tárgyát képezve!

Kérjük a „Herm. Zeitung“-ot, maradjon a vitaközös terén, hol már tudott annyira is menni, hogy már a „szamar“ tisztos epithetónával ruházott fel; hanem óvakodjék a politikai gyanúsítástól, mert ez kételtű fegyver, s a magyar alkotmány kérdése még nincs megoldva.

A jogosult nyelvekről.

(B. A.) Minden államban, melynek szerencsétlenségéi közé tartozik több fajú nemzetiségekből alkotva lenni, a csend és béke fenntartása mulhatlanul megkívánja a joggyenlőséget, s ezen szempontból kiindulva, méltán kívánhatják a tekintélyes számú külön fajtájú nemzetiségek, egyéni s nemzeti nyelvüknek a kormányzás rétegeiben illető helyüket; de csak is úgy és akkor, ha az egyének és nyelvek arra képesek. Eltekintve, de más alkalomra halasztva az egyéni képesség fölfejtését, ez uttal csak a nyelvről kívánom nézeteimet fölfejtetni.

Egy a kormányzás rétegeiben helyet kö-

vetelő nyelvek mindenekelőtt szabatosnak, bővnek, s mindenekelőtt világosnak kell lenni, s minthogy az ily sok fajtájú államokban, főleg, ha a fajták, mint hazánkban is, szét-szorra vegyesen laknak, kivétel, hogy az igazság-kiszolgáltatás s polgári kormányzás, minden fajta nemzetiségnek, önfajtájú hivatalnokai által történjék, önként következik, hogy az igényt képező nyelvek legyenek ellátva helyes tankönyvekkel, még pedig a társnemzetek nyelvén szerkesztettekkel, hogy ez által módja legyen minden a közhivatalokra képezett egyének testvér nemzetek nyelvét elsajátítani, s ha valamelyik fajtájú nemzet ezen kellékekkel nem rendelkezik, annak joga sincsen megkívánni, hogy nyelve a kormányzás rétegeiben fölhasználtsásk, a nyelvben joggyenlőséget kimondani, a kormány megteheti s szerintem kimondani kötelessége, de ezen kimondás életbeléptetése már a külön fajtájú nemzetiségek kötelessége, és pedig az említett módok és eszközök előteremtése által.

Mert ha valamely nyelv, daczára hiányosságainak, bármely módon is hivatalos nyelvvé éragszokolatlik, éppen mert hiányos, s mert elsajátíthatási eszközökkel nem bír, előbb-utóbb, de az erőszak megszüntével önkéntesen háttérbe szorítottatik.

Hazánkban, hol a közel napjai a sok különösök között, világ történeti is alkottak, minden törvényektől elismert nemzetiségek nyelvét a kormányzásba nem csak fölhasználni kezdik, hanem azt állítják, hogy törvényeszerűleg annak éppen úgy kell lenni, és így az eszközök mellőzésével egyenesen csak a cél-nak vágnak; a mostani kormány-hivatalnoknak, szintén mint a törvényhozó testület tagjainak is elkerülhetlen kellék, e hazában divó három nyelv tudása, u. m. a magyar, a német és az oláh nyelv tudása (olának iram azért, mert római nyelvek csak is a latint ismerem, de hogy ezen latin nyelv legkevesebb művelést nyert leánya az oláh nyelv, azt merem állítani), már ha tekintjük a két elsőt, azt senki sem állíthatja, hogy azok minden kellékekkel felruházva ne lennének, és így azokat csak is az nem sajátíthatja el, a ki nem akar, s ha már éppen Babel-torna építésének idejét óhajtják némelyek visszavártsolni, azt hiszem, a magyar és német nyelv kiállják a szigorlatokat, de nem a velek egy polezon feszező oláh nyelv.

Nem szándékom az oláh nyelv szabotságáról értekezni, bővségéről hallgatok, világos voltát sem feszegetem, hiszen e tárgyról valamely tudományos akademia nyelvészeti osztályában és nem hirlapban lehet és kell is vitaközölni; egyedül és kizárólag arról akarok szólni, hogy ha már csakugyan valaki az oláh nyelvet akarja tudományosan elsajátítani, léteznek e végre eszközök? úgy mint a lehetőségig tökéletes nyelvtan, és szótár? még pedig az Erdélyben lakó négy, törvényesen létező nemzetek nyelvén? az az tulajdonképpen három nyelven szerkesztettek? mert egy fajtájú, de két különböző nemzet a magyar és székely (kiről a leopoldi hitlevel is igen elismerőleg így emlékezik: „Siculi nobiles, genus hominum bellicosissimum“, de a kiket az opportunitás egyik nevezetes hőse nem létezőknek állított vala egy gyűlésen) csak is egy nyelvet, a magyart valja sajátjának.

En, a ki azon nyelveken, melyeket beszél, írásban is kitudom gondolatimat fejezni, előhaladott éveim daczára is el akarám sajátítani tudományosan is az oláh nyelvet, mert beszélni bírom, e végre meg akarám szerezni a szükséges könyveket, s fáradozásokom sikere mi volt? egy nagyon hiányos román (mond rumito, lásd Fekete János magyar román nyelvtana szabályait lap 21. az A, n betű előtt ii és lap 26. az o u egy ejtiki mint u, minden alhangu nevek hol elő-, hol végszótagjaiban) vagy is magyar román nyelvtan, melyből ha az oláh nyelvet nem bírtam volna, soha elsajátítani képes nem lettem volna — szótár? magyar oláh vagy oláh magyar? az nem létezik — van egy latin oláh, melyet még néhai balazsfalvi püspök Bobb János készített, de abból csak az tanulhat valamit, ki a latin nyelvet bírja, már pedig en olyan szűkségeltetik, a melylyel a latin nyelvet nélkülözöz magyar és székely ember is boldogulhasson, mert napjainkban ilyen van több.

Az iram Fekete-féle magyar-román nyelvtan hiányát ez alkalommal nem feszegetem bővebben, a hely szűke miatt, s azt hiszem, magok a testvér nemzet böcséi, s remélem, maga az érdemes szerző sem hiszi valami opus perfectumnak, mert a szerint például Györgyöt az oláh Zsorzsna és nem Györgyinek, Jánost Joaüninnek és nem Juonnak mondaná, de bizony a pénz is bíni, és nem mondaná nyának.

Ha tehát azt akarja az oláh nemzet, hogy nyelve a kormányzásban hivatalos szerepet öltönn, teljesítő kötelességet, készítsen célra vezető nyelvtant, melyben ne azt tűzze ki célul felbizonyítani, mint Fekete ur, hogy az oláh nyelv a latin leánya, hanem melyből ta-

nító nélkül is helyes kiejtéssel lehessen elsajátítani az oláh nyelvet, olyat, minőt Martonosi Moroc Ferencz irt a francia nyelvét elsajátítani akaró magyarok használatára, mert nekünk magyarokul hiában írja le a cyril betűket, mert azokat nem tudja a tompa A példán e szóban Akarat, nem fogjuk a cyril szerint Ekeretnek kiejteni; készítsen szótárt, mert a Bobb-féle szótár, ha magyarul lenne sem vezetne célra, mert abban eredeti oláh szavaknál egyebet nem látni, ottan nem léteznek a galico italicus szavak, azokat pedig semmi leváltár se fogja megörökíteni, akkor, midőn egy kiadandó szótár által örök életet lehelend beléjük, mert mindenki a szótár és nem a leváltárakból fogja elsajátítani.

A kormány megteszi a magukét a joggyenlőségben, akkor, midőn a nemzetiségek egyénei közül megteremtik embereiket nehéz szerkesztői gépezetök tovább czipelésére, még akkor is, midőn utat nyitnak a nemzetiségi nyelvek alkalmazására; de tegyék meg a nemzetiségek is nyelvük felvirágzására az övéket, mert a fölhasznált egyének egykor elhalva nagygyá nem teendik nemzetüket, legfennebb tárcájukat teendik duzzattabbá, de a felvirágozott nyelv halhatatlanítja a nemzetet, még akkor is, ha egy nemzet elenyészve holt nyelvvé marad példa a latin nyelv.

Erdélyi gazdasági egyesület

választmányi ülés december 5-én gróf Mikó Imre ö nmlga elnöksége alatt.

1) A titkár jelenti, hogy Homorod-Almás községe kiváltván alapítványi kötelezett 100 frtot fizetett be készpénzben; b. Bornemisza Ignác befizetett 100 frtot urbéri kötelezében; mint részvényes tagot bejelenti ifj. gr. Teleki Domokost.

2) A kir. főkörmányszék egy átiratában megemlítvén, hogy a cs. kir. kereskedelmi minisiterium a művelés alatti tárgyaknak a bogarak általi pusztítása megakadályozhatása céljából egy rendeletet bocsátott ki az iránt, hogy a történeti kárteletekről a cs. k. állat- és füvésztani egyeletek jelentést tegyenek s a bogarakból is példányok küldésenek fel, felhívja ennek következtében az egyletet is ily közlések tételére, melyekre statisztikai tekintetből akkor is szűkség van, ha a kár megtörtént s az ellenszerek sikertelenek maradnak is.

A kellő intézkedések megtétele végett ádatatik a földművelési szakosztálynak, a kir. főkörmányszékhez felterjesztendő válaszfeliratban pedig kifejeztetik, hogy az egylet ezen közhasznu s egyrésben tudományos cél-lal egybekötött felhívást készséggel fogadta s az adatok egybegyűjtésére tavasz beálltával közremunkálását el nem mulasztja.

3) Felolvastatik a kir. főkörmányszék elnökségének azon átirata, melyben felhívja egyesületünket, hogy az egylet kérésére a cs. k. katonai ménes főfelügyelőség által 50 frtnyi bágatási díj mellett leküldetni ajánlott Ephezus nevű televér mag-lónak leküldetési tárgyatban feleljen.

Mintán az erdélyi lötenyészés és versenyegylet, mint e tárgyban közreműködésre felkért ügyfél, a felöl értesített, hogy a feltételtől kiszabott 30 anyakancza egybeszerzése a díj magassága miatt lehetetlen, az egylet a f. k. főkörmányszéknek sajnálattal jelenti, hogy anyagi terhes viszonyaink miatt menestartó gazdáink a kiittözött feltételeknek eleget nem tehetvén, ezek mellett az ígert televér magló leküldését ezuttal nélkülözni kénytelenek.

4) A k. főkörmányszék az enyedi feyház felügyelőjének a selyemtenyészés ügyében tett jelentését újra leküldvén véleményadás végett, erre a véleményadás a selyem ügyre tartozó többi tárgyakkal kapcsolatban adatni határozatlik.

5) A helybeli kerületi pénzügyi igazgató-ság átiratában tudatja, hogy az országos pénzügyigazgató-ságnak semmi kifogása sincs az ellen, ha az egylet termelt dohánnyából gazdasági czélokra magának 4-5 csomót megtart; a mi pedig a 40 □ ölyny területre vonatkozó folyamodását illeti, válaszolja, hogy az engedély kieszközlésére, politikai uton a cs. pénzügyi minisiteriumhoz folyamodjék.

6) Melecz Sámuel, tordai birtokos az egyletnek hirlapilag közzétett azon felhívására, melyben hazánk több gyümölcsfa-termelőit felkérte, hogy a mult télen kifagyt, valamint a rendkívüli hideget kiállott gyümölcsfa-fajok megnevezését a kertészeti szakosztály-lal tudassák, körülményes jelentést tévén, a kertészeti szakosztálynak adatik át, s határozatlik, hogy hason jelentéstételre többen levélben szállíttassanak fel.

7) Egyik tagtársunk felhozván, hogy az idei hideg időjárás s a korán beállott fagy miatt hazánk egyik főtermékének, a török-búztának legnagyobb része nem érhetett be, s a mi meg is érett, annak csútkája maradt nyersen, a nyers csutka pedig nehezen száradhatván ki az ép szemet is megronthatta.

E körülménynek azon szomorú következtetése lehet, hogy azon gazdák, kik tavalyi vetőmagról nem gondoskodtak, s csiraképes magot tavasszal nem kaphatnak, idei termésből fognak vetni, s csak későn veszik akárhányan észre, hogy a megromlott mag ki sem is kelhetett; indítványozza tehát, hogy az egylet a beállható baj kikérülésére védezközökről gondoskodjék.

Az indítvány helyesléssel fogadtatván az ügy elintézése a földművelési szakosztályra bízatik, s a f. k. főkörmányszékhez e tárgyban felterjesztés küldése határozatlik.

8) A jelen év vége felé közeledvén, a pénztár megvizsgálására bizottság nevezetik ki, melynek tagjai: alelnök Tiszta László, Hincz György, Nagy Ferencz, Ocsvai Ferencz tagtársak.

9) Az évi közgyűlés megtartására a választmány jövő 1865-ik év januárius hó 16-ik napját tűzte ki. Nagy János, titkár.

MEGYEI ÉS KÖZSÉGI ÉLET.

Cs. apó, dec. 3.

A Maros tervbe vett szabályozása által mintegy 100 holdnyi első osztályú földterület vettetővén a jobb partra, azáltal az előhaladott tagosítási munkálatokra is nyomás gyakoroltatnék, ha szerencsénkre nem találkozik birtokos társaink közül két vállalkozó, a ki a tulajparva vetet tterületeket, kárpótlás mellett, kiszakítandó tagjába elfogadni ajánlközt. A tagosítás ügye is újabb lendületet nyert, a mult szeptemberben a törvényeségi bizottmány a határ osztályozást vezette keresztül.

E szerint tehát megtörtént a fölmérés, meg az osztályozás is, valjon mikorra remélhetjük a tagok kiszakasztását? Nagy baj az, hogy „nincs pénz“ a tagosítási költségek fedezésére szánt koresomai jövedelmek, egyik birtokos társunk által kieszközlött felsőbb határozat folytán koresomából v e n d e g l ö v é avangerozott csapszék miatt, felnyére lepadván, s ismervén némelyikünknek fizető készségét, valóban okunk van agódnai a tagosítás jövője miatt.

Itt áll még most is botránykölül a „Kü-lestarló“ nevezett birtokosi közlegető felosztásának kérdése, melyre nézve úgy látszik a csaknem kétszázados átok büverje nem akar feleltünk oszladni, mint hogy még most sem tudunk felosztásban megegyezni, (s hihetőleg nem is fogunk tudni mind addig, a mi a mindent birni akarás ördöge közlünk ki nem hat), mely osztály nélkül, ha megtörténhetik is a tagosítás, nem leend az üdvöz, fenmaradván mindig az „ok“, mely fellet annyiszor valahányszor akarunk új keletlenlésegeket támaszthatunk, vagy a régít újíthatjuk meg.

Különbön hiszen: „természete a magyar-nak“.... a polemizálást annyira szereti, hogy a nélkül meg nem élhet. Nézzük csak, ritka szám jön kedveltebb lapjaink közül, mely ne hozna egymás elleni epés kifakadásokat tekintélyes embereinktől. Némely ember valamely hirlapilag elmondott dolgot csak azért sem hagyhat szó nélkül, nehogy valamikép azon gyanura adjon alkalmat, miképp „írás-tudatlan“, s ekkor magának szabadságot veszen leczkét tartani a tudosító humanitása, irmodora, sőt jó vagy rossz szándéka felett; s mindezekből a jámbor olvasó azon nagy-szerű tanúságot meríti, hogy a magyar a béke napjaiban is hiven megörzi maga harezias-ságát. Mire való mindez?

Előre megmondottuk hogy M. F., midőn a papi tized-kárpótlásról merészelt írni, „darázs-fészekbe nyult.“

Egy éve már, hogy kormányi intézkedés következtében a birtokállapot kitisztítására, és nyilván tartására lépések tetítettek, de még eddig kevés eredményrel; ugyanis az illető ügyvezetőket előbb a közigazgatás nevezte ki, azután megengedett, hogy a községek vá-l a s z s á k é s f i z e s s é k. Mult évben, arra nézve utasítást a földadó ideiglenegtlő nyertek, de az eltérő levén, folyó évben a kormány által kiadott új utasításoktól, az oly sok pénzbe került munkák az új utasítás szerint használaton kívül tetettek. Most már az új oktatás szerinti átvitel szigoruan szorgalmaz-zák; de gondolatunk szerint a kívánt pont-tosságot, kezelésmeni szigorú lelkiismeretességet akkor inkább megkívánhatnánk, ha ezen ügyvezetett funkcionairek a kormány által, s a többi hivatalokhoz képest jobban fizettet-nének, és nem rótták volna ezen terüt reánk. Igaz ugyan, hogy a birtokválto-zások nyilván tartása a nép érdekében is történik, de sokkal inkább történik a cs. k. pénztár érdekében, s ha azon pénztár, mely-ből más hivatalnokait is fizeti a magas kor-mány, a nép fillereiből gyűl be, miért ne le-hetne az ugynevezett funkcionariusokat is fi-zetni?

A mult hetekben olvastuk e becses lapok hasábjain a főkörmányszéknek, az alárendelt

közgazgatási hivatalokhoz küldött, a községek számára megszerezni rendelt tényszállatokról a czélszerű intézkedését, s ezen büles intézkedést, hála gazdasági egyetünk érdeklődésére! annyalal színtebb örömmel értettük, minthogy keleti indolentiánk következtében, mi esapóiak éppen azon szerencsétlenségben vagyunk, hogy semmi, de semmi tényszállattal sem dícsérelhetünk.

Több birtokos társainknak csak volna nekünk megtehessék a fajtájuk kancait. Arra, hogy közös maglovat tartunk, eddig valóban nem kedveztek az idők. De közel 200 darabra menő tehéncsordánk megérdemelte volna, ha két bikát nem is, de legalább egyet tartunk. 1848 óta nem emlékszem, hogy községtünk lett volna bikája. Káros következtése pedig az, hogy teheneinket üzekedések idején, legszorgosabb mezei munka korában más faluba kellett küldeni, legtöbbször meddőn maradtak. Így vagyunk sertéseinkkel is.

Fájdalom a kormány rendeletének még semmi sikerét nem tapasztaltuk.

Mit írunk külgazdasági állapotainkról? Az 1864-beli gazdasági év, ránc nézve még szomorubb volt a nagyon kedvezőtlen azelőttiekénél. Többrendbeli vízáradás — a Maros csak egyszer áradott ki, de a mellék folyókak többször — takarmányainkat, s a legöregebbek által határunkon eddig még nem észlelt nagyságu jégvíhar, július 12-én gabonánkat tette tönkre, s mégis az adóbefizetésére időhaladékot kérő folyamódásunk, „tekintetbe nem vétetett.” Elmondhatjuk a költővel:

„Múltadban nincs öröm, jövőben nincs remény”,

„Oh népek Istene küldj egy reményűsgárt!”

r. l.

Az erdélyi muzeum részére 1864-dik év november havában beküldött adományok jegyzéke.

I. Könyvek s kéziratok: Beldi Istvánól, Vrolik, Tabulae ad illustrandam embryogenesis. Lipsiae. 1854. — Tóth Mihálytól, magyar prof. egyházaszónoktól történelme I. köt. Debreczen. 1864. — Hutter Sámuelől, Guearai Antal, Fejedelmek serkentő órája, ford. Prágai András. Bártfa. 1828. (3 kötetben). — Finály Henrikől 10 köt. könyv és 9 darab nyomtatvány. — A m. vásárhelyi nyomdától, Napi közlöny a m. orvosok és természetvizsgálók X. nagygyűléséről. M. Vásárhely. 1864. — Csongvai Lőrincztől, II. Apafi Mihály egy 1695-diki levele.

II. Régiségek és érmeek: Felházi Károlytól egy esomó cserépedény töredék. — Zalányi Farkastól 5 ezüst pénz. — Maksi Miklóstól 2 ezüst pénz. — Péntek Mariól 3 ezüst, 1 réz pénz. — Ifj. Tauffer Ferencztől 1 réz pénz. — B. Bernemisz Jánosól néhai b. József Sámuel hagyatékából 5 arany pénz. — Lehoczky Tivadartól 4 bronz fejsze, 1 sárló töredék és 3 bronz karika. — Szabó Sámuel tanártól 1 ezüst, 6 réz pénz. — Engel Samutól 1 réz pénz. — Kündli úrtól 2 ezüst pénz. — Marosi úrtól 1 ezüst pénz. — Konec Lajostól 1 ezüst pénz. — N. N-től 1 réz pénz. — Eiben Antaltól 20 ezüst, 1 réz pénz. — Végh Domokostól 25 ezüst pénz. — Rónay Jácintól, a tenger alatti telegraph sodrony kötetének egy darabja. — Pogány Károlytól 5 helyeges téglá darab Sebesvárról. — Folly Mihálytól 1 ezüst pénz. — B. József Lajostól 1 dombormív márványtábla.

III. Természeti tárgyak: Gr. Esserterházy Kálmántól 1 felis catus. — Schüssler úrtól 1 echinus és 2 csiga. — A kolozsvári ev. ref. collegium muzeumától 1 falco gabar. — Pénzen vásároltatott 1 Columbus septentrionalis és a muzeum saját személyzete gyűjtött 1 pár falco nisus, egy pár parus major-t és egy corvus monedula.

Közi: Finály Henrik, titkár.

KÜLÖNFÉLÉK.

+ A legközelebb szíre kerülő pálya darabul „Többet észszel mint erővel” című vigjátékot emlegetik. Ennek is azt kívánjuk: óvja meg az isten a két legközelebbi előde sorsától!

+ Az erdélyi vasut ügyében alakított bírod. tanácsbéli bizottmány a kormánytól több rendbeli felvilágosításokat kért. Nevezetesen, hogy a moldva-oláh kormánytól az oláh vasúthoz való csatlakozást illetőleg a tárgyalások mily eredménnyel folytak. Tudva van, hogy ez az arad szébeni vonalra éppen nem kedvez. A bizottmány dec. 15-diki ülésében megjelent mind a pénzügyminister, mind a kereskedelmi ministerium vezetője mindenről felvilágosításokat adott.

+ Wieser Rudolf helybeli polgár, miután néhány hónapig a magyar-oláh legioban szolgált, Lengyelországba indult, hogy az ottani felkelésben részt vegyen. Egy évvel ezelőtt azonban Brlinben elfogattatott és Pestre

kisértetvén, itt a nyilvános rend megzavarása vádjá alatt, a lengyel felkelésben való részvétele miatt egy évi fogságra ítéltetett, melyet a Károly-kaszárnyában volt kitöltendő. Az elítelt atyja, fia megkegyelmeztetésért folyamodványban ő Felségekhez fordult, ki az e tárgybani eldöntést Neuwirth tbnok katonai s várparancsnokra bizni méltóztatott. A tbnok az illető előadó meghallgatása után egy pillanatig sem késlekedett a rá ruházott szép joggal élni. Wieser Rudolfnak fogsági ideje fele elengedettetett s a napokban szabadon bocsátatott.

+ A Josephstadt várában belebezésben levő Langiewicznek dr. Rechbauer által az alsóház elé terjesztett kérvénye így hangzik: „1863. márcz. 19-én Galicziában fogságba vettétvén s april 2-káig ott tartatván; april 3-dikától 28 dikáig Tischnoviczban rendőrségi fellegetet alatt levén, s jelenleg a Josephstadi várban tartatván a mellékelt okadatulásban bizonyíthatni hiszem, hogy az Austriában rám anyagi erőszakkal feltolt állapot megsértése az otrák törvénynek, a nemzetközi jogoknak az es emberiségnek, s hogy azt a felsorolható ugynevezett államszemponti tekiutete sem igényelhetik, a miért bátor vagyok a képviselőik magas házat kérni, sziveskedjék a magas cs. kir. kormányt azonnali szabadon bocsátásomra, illőleg hazatérésemre birni. Josephstadt vára, nov. 4-ken, 1864.

Langiewicz.”

Ezen irat okadatulása terjedelmes. Mindeketelőtt egy, Josephstadt helyőrségi őrnagya által aláírt „Utasítás arra nézve, hogy viseljék magukat az örök Langiewicz szállása előtt” című irat közöl, melyből ezen kivonat adjuk: Langiewicz lakása előtt két ő áll; az egyik a kapu, a másik az ablakok előtt. A kapu előtti őrnök a vár parancsnokán kívül senkit sem szabad Langiewiczhez bocsátania, kinek szolgálatára egy tüzér van rendelve, a ki azonnal becsukja maga mögött az ajtót, a mint a lakásról távozik. Az ablak előtti őrnök feladata az, hogy az Langiewicznek idegenekkel, még csak jelek által történő közlekedését is megakadályoztassa. Az élelmiszerek kivételével minden, Langiewicz kezébe kerülő esik előbb a térparancsnoknál kutatáson esik keresztül. Langiewicznek csak katonai fedezet alatt szabad kimenenie, Langiewicz okadatulása további folyamában előadja, hogy a svájci kormány sept. 12-én kelt iratában tudtára adta, „hogy a cs. k. kormány a magas szövetségi tanácsnak az ő szabadon bocsátása tárgyában tett közbevetése jogosságát sem vitatta.” Langiewicz legczélszerűbbnek tartja az elutazást. A volt diktátor most azt vizsgálja, hogy mily szín alatt tartják őt Austriában börtönben s így szól: „En nem vagyok emigráns, nem igénylek Austriában menhelyet, de sőt hazám akarok visszatérni; kormányom tíz hónap óta követeli elbocsátásomat s megígérte, hogy a felkelés tartama alatt Solothurnban fogok tartózkodni. Fájdalom, Kissingen óta ezen kötelezettséget nem találtak elégségesnek.” Langiewicz ezután azt mondja, ha nem talán azért tartanak őt fogva, hogy Poroszországnak kiszolgáltatassék, ez nem lehetséges, mert ő sept. 17-én a porosz államszövetségbe elbocsátatott s így többé nem porosz alattvaló. A svájci kormány reclamatiojára azt válaszolták, hogy „Austriának Oroszország irányában nemzetközi kötelezettségei s a cs. k. kormánynak saját országa miatti aggályai meg nem engedik a szabadon bocsátást.” Erre a svájci szövetségi kancelláriának Langiewicz tábornokhoz Bernből, sept. 12-én intézett jegyzéke következik, melyben a svájci és az otrák kormány két folytatott levelezés van előadva. „A császári kormány Langiewicz elbocsátásában biztos jelt lát új nyugtalanságokra, melyektől Langiewicz nem fogja magát megtartóztatni”, viszonozza Austria Svájc reclamatiojára. A svájci ügyvivő az elbocsátást ezután a jog elvei alapján követelte s azt hívte, hogy egy kormány politikai s rendőrségi tekintetéből kiutasíthat ugyan valamely idegent, de azt fogva nem tarthatja.” Azonban az elbocsátásra vonatkozó második követelés sem lön teljesítve, hanem „azon új és soha nem ballott óhajattal léptek elő, hogy nyilatkozék még a szövetségtanács arra nézve is: valjon az elvállalt kötelezettségeket mily eszközökkel szándékozik beváltani?” Erre válaszul a szövetségtanács nem tartotta méltóságával megegyezhetőnek s azért ez ügyet egyelőre nyugodni engedte. A szövetségtanács azonban erősen el van határozva, a nemzetközi jog által előirt uton tovább haladni.

+ Folyó hó 8-án a törvényzéki szolga a „Pizenske Nov.” szerkesztőjének, Schwarz urnak Pilsenben a kerületi törvényszék egy iratát hozta által, melyet Schwarz ur nem fogadott el, mert nemetül volt szerkesztve. A törvényzéki szolga ugyanazon nap még egyszer megjelent az irattal a szerkesztőségben, de Schwarz ismét megtagadta az elfogadást. Másnap azután a szolga egy rendőrkíséretében jött, s minthogy a szerkesztő az

iratot ismét nem fogadta el, azt az ajtóra szögezte. Az irat a szerkesztő idéztetését tartalmazta egy sajtópíri tárgyalásra, mely egy adó-felügyelő panasza folytán dec. 22-dikére van elrendelve.

+ Barcelonában ismét azon érdekes pör a közbeszéd tárgya, mely már 1862-ben is nagy feltűnést okozott. 1845-ben ugyanis titokban eltűnt Fontanellas marquisnak, a város egyik leggazdagabb bankárjának kisebb fia. Azt gyanították, hogy rablók vitték el. A család igen könnyen vette a dolgot, s elmulasztotta a szükséges kutatásokat megtenni. Azonban mindamellett a marquis az eltűnt fiú Barcelonába, miután atyja halála híret meghallotta, s idősebb testvérének Lambertnek bemutatva magát, a ki őt meg is ismerte. Azonban a meghalt marquis egyik vejezett fiút elfogták, törvényszék elé állították s mint csalót gályára ítélték, miután a védelmére rendelt ügyvéd titkoszert uton meghalt. Most egy új védő lépett fel, ki azt állítja, hogy oly okmányok vannak kezében, melyekkel kétségtelenül bizonyíthatja, hogy az elítelt az, a kinek magát mondta. A pör végét az egész város feszülten várja.

+ Rioneróban dec. 8-kan végeztek ki a hosszas véres harc után elfogott öt brigantit, a kik között Schiavone, az egész vidéknek több éven keresztül réme volt. Mindnyájan az új, Pallavicino tábornok által behozott meggyalázó büntetés súlyosítása szerint hátulról lövették agyon. Midőn a kivégzési helyen ropant s izgatott néptömeg jelenlétében fölolvasták halalos ítéletüket, mind elhalványultak ugyan, de míg a többi négy csakhamar ismét visszanyerte bátorságát, melyet utolsó percig is tartott, kezdetben éppen vezérték Schiavone mutatott rendkívüli gyöngöséget és félelmet. Könyezve s reszkető hangon folyvást kegyelemért könyörgött, s csak a mikor már látta, hogy minden reménykedés hasztalan, kérte ki legalább azon utolsó kegyet, hogy Filomenájával halála előtt még egyszer találkozhassék és beszélhessen, a mit rövid tanácskozás után meg is engedtek neki. Ez a Filomena ugyan a fiatal, gyönyörű leány, egy rioneri egészen becsületes családból, kit Schiavone egy év előtt mindenféle kalandos körülmények, s ábrándos módok között elrabolt, s aztán kedvesévé, s a banda fölött vele együtt parancsoló „brigantessé”-vé tett, s a kit kormánygyűzők már néhány hét előtt meglátták egy melfi bába lakásán, mely pinczében elrejtve. (E lakásért Schiavone ropant összeget fizetett.) Azóta sok meglepő felvilágosított adott briganti-rejtekekről, segédokról, stb. Az egykor oly rettegett briganti főnök bucsuja az alig 19 éves leánytól, megérdemelt. Letérdelt kedvese előtt, forrón megcsókolta lábát, ruhája szegélyét s kezét, s könyek között kért tőle bocsánatot, s csak erőszakkal lehetett tőle elszakasztani. Ekkor azonban ismét neki bátorodott, látszólagos közönyvel megöltötte pipáját, s dohányozva ment a kivégzésre kijelölt helyre, s még egyszer fenhangon elkiáltotta, hogy ő az igaz jogért és vallásért harcolt, s most ezért is hal meg. Egy golyó, mely éppen fejébe furdított, azonnal leterítette, miután négy társa már személtárra agyonlötvetett.

+ Beküldetett szerkesztőségünknek „A magyar gyorsíró” című gyorsírási szaklap előfizetési felhívása. Kiadó tulajdonos és felelős szerkesztő Fenyvessy Adolf országgyűlési gyorsíró, a gyorsírási tanítója a pestvárosi fő-realtanodában és a kir. kath. főgymnasiumban. Megjelen a lap jövő évi januártól kezdve minden hó 1-én és 15-én felvnyomatott és egy negyedív gyorsírási szöveggel. Előfizetési díj: Egészévre 4 frt, félévre 2 frt o. é. Előfizetheti a szerkesztőségnél Pesten. E lap feladata e nagyhasznu tudomány tanítása és terjesztése. Tekintve tehát, hogy a gyorsírási nem csak parlamenti, municipális s egyleti gyűlésekben stb. szükséges, hanem ezel mindenki, a ki fogalmazással foglalkozik: író, ügyvéd, hivatalnok, kereskedő stb. írásbeli végzendőit az eddig arra szükségelt időnek hatórészében elvégezheti, s ekép a gyorsírási hivatra levén a községek irást a magán- és közhasználatban pótolni, a jövő irásának nevezhető; ajánljuk e lapot mindazoknak, kik a nevezett tudományt megtanulni óhajtják, illetőleg a t. szülőknek, tanároknak s magának a tanuló ifjúságnak figyelmébe. A szerkesztő, kitől mint szármájában kitűnő képzettséggel bíró gyakorló gyorsírótól és tanártól csak jelest várhatni, az előfizető tanulókat bérmentve beküldött írásbeli gyakorlatait átadni s kijavítva visszaküldeni ígérkezik, s általában a tanuló egyéb kérdéseire is fölvilágosítást fog nyújtani, minőlfogva a gyorsírást megtanulni akarók azt e lapból megtanulhatják.

+ Nemzeti színház. December 14-én Szathmári jutalmán: „Scheridán.” Ezuttal csupán annyit említettük meg, hogy a nagyszámú összegyűlt közönség Szathmárit kiérdemelt tapsok- és koszorúval jutalmazta meg. A második előadása alkalmával bővebben szólnék e darabról.

Dec. 15. „Alvajáró” opera 3 felv. Belinittől. Dalnoki Róza k. a. (Amina) ez operában előforduló örökszép, bájos dalokat gyönyörűen énekelte; mostanság mind újabb szépségeket fedezünk fel énekében, eddig dicsérettük coloraturája tisztaságát és könnyűségét, a közelebbi operában, és főleg ma szép előadása és érzelemteljes éneke is elhajlott; többször és lelkesen megtapsolták. Fektér (Elvino) különösen az első felvonás kettősében igen szépen énekel, s habár a lyrai partiek nem tartoznak szerepköréhez, szívesen hallgattuk; Odry (Rudolfo) megjelenése és énekelve egészen magára vonta a közönség figyelmét, ritka szépségtől lágyhangját élvezet hallani; Konti Pánni az anya, Barna Louise lírikus szerepüket helyesen tölték be. Barna Louizának, ha kellő bátorsága, s színpadi otthonossága megvolna, csengő hangját nagyobb szerepekben is óhajtanók élvezni.

Dec. 16-án Czákó Zsigmond emlékeztetere „Kalmár és tengerész.” Ujfalusi mint Arthur olyan botrányosan rossz volt, hogy kértünk kell az igazgatót, jövőre kimélje meg a közönséget Ujfalusitól az ilyen szerepekben. Maradjon Ujfalusi jövőre csak a burleszkeknel, ez a régió való már neki csak. Ujfalusiné asszony sikerült alakot csinált a kalmár nejből. A mi Szabó Pepit illeti, ismételtük a multkori megjegyzésünket, t. i. az ilyen drámai szerepek nem neki valók, míg az operettekben meglepő ügyes s biztos sikerrel működik, addig a drámai tér hálátlan lesz reá nézve mindig.

POLITIKAI HIREK.

Austria. Bécs, dec. 16. Bajorország határozott nyilatkozatot kívánt aziránt, hogy mily mérvű eldöntési jogot akar Austria a szövetséggyűlésnek megadni az örökleti kérdésben, hogy így saját lépéseit ehhez illeszkesse.

A „Wanderer” írja: „Egy porosz magasabb politikai egyéniség Párisban járt, s küldetése volt, fölfedezni egy összeesküvést, mely a porosz részről lön fölfedezve, s melynek célja a napoleoni dynastia ellen van intézve. Ugylátszik azonban, hogy a fölfedezők nem találtak nagy előzékenységre, s Párisban nem hitték a dolgot annyira, mint Berlinben remélték.

A bécsi „Presse” szerint Velenczében a rendőrség egész csoport embert elfogott, kik évek óta bombákat dobáltak, háromszínű lángokat gyújtogattak, falragaszokat terjesztettek, sőt császári hivatalnokokat orgyilkos módra megtámadtak és gyújtogattak. Azon egyének is e csoporthoz tartoztak, kik 1863-ban aug. 30-kan a császár születésnapján a sz. Márk egyházban s a Márktéren Orsini-lövegeket dobáltak.

Angolország. A conservatív „Herald” alig talál szavakat a feletti bálmutának kifejezésére, hogy olyan politikusok, kik az európai béke, s a civilisatio haladása barátainak vallják magukat, afféle declamatiót, mint Cialdinié, magasztalásokkal tudnak elhalmozni. Szerinte a kérdésben forgó beszéd újabb bizonyítéka azon forradalmi politikának, melynélfogva az olasz kormány veszedelmessé válik Európára nézve. Nyílt megjövendölése az két induló félben levő hadjáratnak: a csaknem kitzsöbön álló háborúnak Austriával s egy távolabbról fenyegető háborúnak Franciaországgal.

A lefegyverkezési kérdést illetőleg a tengerészeti lapok azt állítják, hogy legközelebb 7,000 ember fog szabadsággal elbocsátatni, s az „United Service Gazette” már azt is jelenti, hogy ezen művelet könnyebbitése végett az activ legénység termete 5 láb, 7 hüvelykre szabott ki. Azonban az „Army Gazette” tagadja, hogy a szárai sereg hadvázainak leszállítása iránt valami határozat hoztatott volna.

Franciaország. A „Patrie” szerint a „Peruvian” Triestből elindult szállító gőzös Gibraltárban megállapodott, honnan 14-dikén kelle Vera-Cruz felé tovább indlnia. A „Peruvian”, valamint a néhány nappal előtte járt „Bolivian” is az austriai mexikói legiobhoz tartozó 1,200 embert s 40 tisztet szállított. Ezen legiobnak legnagyobb része galicziai származású, s az austriai seregben szolgált lenyelvekből áll. Azt állítják, hogy a Mexikóból jött legtöbb parancsok következtében ezen legiob létszáma, mely eredetileg 7,000 főre szabottat ki, legközelebb 10,000 főre fog emelgetni. A nős tisztek s katonák földbirtokadományokat fognak kapni.

A „France” szerint ama munkálatok, miket néhány nap óta a tábornokok úléseikben foglalkoznak, már nagyon előhaladtak.

Montanban: tábornok, palikoi gróf szintén részt vesz ezen értekezleteken.

Páris, dec. 14. A császár ma költözött be Compiegnebe, így a politikai idény kezdetét vette. Hírlik, hogy a congressus-eszme újra feltámad, de előbb lefegyverzés fog következni, hogy bizalmat keltsenek a császár békés szándékai iránt. A „Debats“ már is ily értelmű cikket hoz, mely a lap tudvalevő összeköttetésénél fogva nagy feltűnést okozott. Egyik passusa Olaszországról és Ausztriáról így elmélkedik:

„Mindkettő belátható végre, mi legjobb nekik, s az uti possidetis alapján megegyezhetnének. Austria úgy sem tehet semmit az olasz királyság tartósságának megrövidítésére, s meg kell emlékezni, hogy a Mincion ineni első helység neve Solferino. Olaszországot sajnálni kellene, ha azt hinné, hogy jelenleg fegyverrel megnyerheti Velencét; ezt is, Rómát is erkölcsi eszközökkel kell megnyernie. E cikket csak kezdetül tekintik az ez irányban megindítandó hadjáratnak.

Olaszország. Turin, dec. 16. Ma a „Trient. Ztg.“ Salábó jelent, hogy az ott s a Garda tó melletti helységekben állomásozó összes piemonti csapatok távirati parancs folytán Bresciába indultak, mivel ott s más lombardiai városokban a lakosság a dohány árának fölemelése következtében nagyon el van keseredve, s mindenütt azzal fenyegetődzik, hogy a szivarozás ellen demonstrálnak.

Az „Opinione“ „Austria fenyeget“ című cikkére így válaszol a „Gazetta di Venezia“: „Nyugodjék meg az „Opinione“, Austria nem fenyegetődik, elhatározva, nyugodtan bevárni, mit teend az ifjú Olaszország s bensőleg meggyőződve, hogy teljes fölözésű látandja oly testnek, mely meg nem élhet, éppen nincs rá szüksége, hogy háboruskodjék nyugtalan szomszédjával. Austria tehát nem fenyeget s nem is szándékozik hadat viselni, hanem jól tudja, hogy nincs is oka ilyentől tartania, mert maga az olasz kormány meg van győződve, hogy nem képes hadat viselni, sem egyedül, sem szövetségesekkel, miután így is, úgy is saját romlását keresné. Ha gyakorlatilag volna is Austria, hogy Olaszország meg fogja támadni, Lamarmora ezt elozlatta azon nyilatkozatával, hogy ha Olaszország egész hadsere-

gét és hajóhadát elbocsátaná is, még mindig 200 milliónyi hiányt szenvedne államköltségvetésére. Az „Opinione“ reméli, hogy ha Austria nem siet átengedni Velencét, a világbéke kedvéért a hatalmak egyszer majd kényeszerint fogják az átengedést. Vagy tán nincs más mód a világbéke megalapítására? Mi azt hisszük igen, s azt gondoljuk, az európai hatalmak majd azon végzik, hogy a nyugtalan és dicsvágyó Olaszországnak szerénytelenek és a czivakodók módjára kiteend a szűrét. Ez sokkal egyszerűbb eszköz és valószínűbb.

Az „Italie“ írja: Igazunk volt, midőn constatáltuk a Páris és Turin közt létező tökéletes egyetértést a római kérdés névé. Egyik levelezőnk erősíti, hogy a római foglalóhadereg részletes visszavonása már a jövő január végével el fog kezdődni. Egy francia dandár fogja Rómát elhagyni, és nem jó többé vissza.

Németország. München, dec. 15. A király sajátkezű levelet intézett a hannoverai királyhoz, melyben kiemeli annak szükségét, hogy a közép államoknak szorosra össze kell tartani, ha azt akarják, hogy Németország és a hercegségek érdekei méltányoltassanak. A fiatal bajor király kimondja, hogy kész mindent elkövetni, a schleswig-holsteini kérdésnek nemzeti értelemben való megoldása érdekében, s e czél érdekében egészen egy akaratot népeivel. A levél vége a következő kérelmet tartalmazza: Tegye meg Hannover, a csatlakozásra kész fejedelmekkel, a szövetségnél mindazon lépéseket, melyek a hgségek érdekeit előmozdítják. — A lényegre nézve igenlő válasz már elküldetett.

A „Flensburg. N. Ztg.“ azon kérdésére: mit akar Poroszország a schleswig-holsteini hercegségekkel, így felel a „Volkszeitung.“ Berlinben előbb elakarnak mindenféle szövetséget próbálni, nem akarják nélkülözni ama kellemes változatosságot, miszerint Austria ma Pestre utasították, holnap pedig éjszaki Németországban három hercegség társtaladonosságá vá tétessék? Miért megtagadni önmagától ama gyönyört, miszerint a hercegségek ma személyes unio mellett Dániának visszaadassanak, holnap pedig Németország számára bekebelezessenek? Kétségkívül nem egyéb rágalomról, hogy a Saarvonalt Franciaor-

szágnak határolt át akarták volna engedni; de ily képzelet is ama változásokhoz tartozhatik, melyek az életet könnyítve és kellemessé teszik.

„Szövetség Ausztriával; — szövetség Austria ellen. Szövetség Olaszországgal; — szövetség Olaszország ellen. Szövetség Franciaországgal; — szövetség Franciaország ellen. Szövetség Oroszországgal; — szövetség Oroszország ellen. Német egység; — német kettőség; — reform Németországon; — semmi reform Németországon. Reactionarius szövetség a kabinetekkel; — democrata szövetség a népekkel. Hessen vál. fejedelemség megmentése a parlamenti rendszer érdekében; megmentése egész Németországnak a parlamentaris zsarnokságtól. — Mindez éppen olyan lehet, mint a minő lehetetlen; vagy más szavakkal: mi oly provisorium stadiumán élünk, mely oly nagy, hogy magunk még csak a gondolat provisoriumában vagyunk, s a legjobb akaratral sem tudjuk a „Flensb. Ztg.“ megmondani, mit akarunk és mit nem akarunk.“

Ujabb. Az „Opin. Nat.“ a Saarvölgyének átengedéséről s a rajnai természetes határokról vezérelkezik. Véleménye szerint, a rajnai tartományok csak zavart okoznak Poroszországnak, mert régóta óhajtik a Franciaországhoz csatlakozást: egyfelől mert democrata elveket vallanak és nagyon katolikusok, másfelől, mert a Code Napoleonhoz ragaszkodnak. A francia lap bizton reméli, hogy a népszavazás ép oly kedvezően tñnek ki mint Nizzában és Savoyában. A Saar partjainál egyszerű határ kiigazításról van szó, melynek a keleti gyárkerületek nagyon örvendének; vissza kell tehát térni az 1815. nov. 20. szerződéstől, az 1814. máj. 30. diki egyezményhez. Franciaország csak így egyezhetik bele Oroszország nagyböbódásába.

Turini levelek szerint a friauli mozgalom egyszerű kémszemle volt néhány csapatvezér részéről.

A „Revue Contemporain“ úgy találja, hogy Franciaország érdekeivel és elveivel éppen ellenkezik, ha Poroszország északi Schleswiget Dániának visszaadja s a többi részt bekebelezi s így tengerészetét fejleszti; ez —

ugymond — alkalmat szolgáltatna Franciaországnak a Rajna tartományokra tekinteni, így nem kellene elavult pergamenteket keresni feudális ásatásokat rendezni. Egész Európában csak Ausztria panaszkodhatnék egy ilyen fejlődés ellen.

Franciaország marsaljai bevégezték tanácskozmányaikat; oly tervek felett határoztak, melyek bizonyos eshetőségekre vonatkoznak.

Páris, dec. 16. A német ügyeket illetőleg adatokat gyűjtönek nemcsak Bécsben és Berlinben, de a középállamoknál megbízott ügynökök is kiüldözik jelentéseiket. Az új évi üdvözlőreke adandó császari válaszból erre nézve is felvilágosítást remélnék találni.

Berlin, dec. 17. Ismét ünnepélyes sereg bevonulás; estve kivilágítás. A király beszédet tartott a csapatokhoz, megdicsérte az új gárda ezredeket s minden harcztéren volt zászlót, az újonnan alapított hadi emlék éremmel díszíté.

Páris, dec. 18. Napoleon herceg a genfi tóhoz utazott, hol e hó végéig fog mulatni. A pápa élete ellen híresztelt merény, clericalis kobolmány.

Madrid, dec. 17. A miniszterválság be van fejezve. Narvaez minisztériuma újra átvette a kormányt.

Turin, dec. 17. Lamarmora Bixionak felelve, a takarékoság szükségét mutogatja, de kiemeli, hogy ennek ugyan jelentékenyeknek kell lenni, de az ország védelmi erejét nem szabad csonkítani; miert is a száraz és tengeri haderő szükségleteire a források készen tartandók.

Uj York, dec. 8. A congressus meguyilt. Az elők beszéde arra utal, hogy a haborn a déliek teljes legyőzetéséig fog folytatni. Sherman Millen átvonult, Danen felé nyomul előre. Hood déli tábornok Mintreesboroughnál visszaveretett.

Hamburg, dec. 18. A jütländi széleken némely polgári egyének és Schleswigi fegyveres reudörök közt komoly surlódások történtek.

Berlin, dec. 17. Azon hir szárnyal, miszerint a francia kormány szóba hozta a lefegyverzését.

T. és felelős szerkesztő DÓZSA DÁNIEL.

Einladung zur Pränumeration auf die in Wien täglich Grossfolio erscheinende politische Zeitung „Die Debatte.“

„Die Debatte“ ist eine noch junge Existenz, nichts destoweniger darf sie sich bereits, ohne unbescheiden zu sein, auf den Credit berufen, den sie sich in der kurzen Zeit ihres Bestandes errungen.

Die Aufgabe, welche dieses Journal sich stellte, ist, durch die Discussion auf die Lösung der österreichischen Verfassungsfrage hinzuwirken.

Die österreichische Verfassungsfrage ist uns nicht eine Frage neben anderen, sondern die Haupt- und Lebensfrage des Reiches.

Der schwankende Zustand aller auswärtigen Beziehungen, die Geldnoth der Regierung wie der Regierten, die allgemeine Stockung in Handel und Gewerbe, das Unfertige oder Veraltete mancher Theile unserer Gesetzgebung, die durch den Nationalitäten-Hader gestörten socialen Zustände, Alles drängt zur Lösung dieser Frage, denn nach keiner Richtung hin ist Heilung möglich, so lange nicht der innere Friede des Reiches hergestellt ist.

Diese Frage ist eine Rechts-, nicht eine Machtfrage. Ganze grosse Theile des Reiches liegen in Streit mit den anderen; Gesetze, welche gleich wichtige Momente der grossen Frage bilden, stehen gegen einander; — da darf, da kann die Gewalt nicht entscheiden, der Knoten muss gelöst werden im Wege der legalen Vereinbarung zwischen der Krone und den competenten Vertretungen der Völker, und dieser Vereinbarung darf von keiner Seite, weder von oben noch von unten vorgegriffen werden.

Der Standpunkt der Vermittelung einnehmend, anerkennen wir die Berechtigung der Völker, die Februarverfassung, insofern sie zu derselben Beruhigung finden, als ein heiliges Gut zu betrachten, so wie wir andererseits immer betonen werden, dass Ungarn Beruhigung nur in einer Verfassung finden kann, welche ihm sein heiliges Gut, seine altererbte Stellung innerhalb des Reichsverbandes garantirt.

Wir vermögen als legal nur eine solche Abänderung der Februarverfassung anzuerkennen, welche auf dem Wege der freien Vereinbarung und in verfassungsmässigen Formen vollzogen wird, so wie wir eine Abänderung jener Gesetze, welche Ungarn als solche anerkennt, nur dann als vollzogen zu betrachten vermögen, wenn dieselbe durch die freie Vereinbarung und in verfassungsmässiger Form legalisirt wird.

Wir werden demnach mit aller Entschiedenheit eintreten für das constitutionelle Princip. Wir werden mit aller patriotischen Sorgfalt die Bedingungen wahrnehmen, welche der Geist der Zeit, die Weltlage und die wirklichen Bedürfnisse der Reichsgewalt einer endgiltigen Gestaltung der Verfassungsformen auferlegen.

Mit gleicher Entschlossenheit werden wir jedoch eintreten für die grösstmögliche Autonomie der Länder und die für Selbstständigkeit der ungarischen Krone — die Selbstständigkeit nicht im europäisch-internationalen Sinne, welche die Existenz der Monarchie nicht verträgt, sondern jene historische und gesetzmässige Selbstständigkeit, welche zu wahren Ungarn nicht nur ein geheiligtes Recht, sondern auch die Pflicht hat, und welche zu negiren das Reich wie die Reichsgewalt kein Interesse haben kann, keines haben darf.

Wir sind nicht das Organ einer Partei, wir wollen aber ein Organ des Volkes deswie jenseits der Leitha sein, das sich nach dem Frieden im Reiche sehnt — ein Organ jener Millionen Ungehörten, denen der Ausgleich Zweck, der Weg Mittel ist, deren Stimme aber bisher im lärmenden Streite der Parteien nicht durchzudringen vermochte.

Den Stimmen der Versöhnung werden die Spalten unseres Blattes geöffnet sein. **Zu dem patriotischen Zwecke der Vermittelung ist uns die geistige Mitwirkung vieler hervorragender politischer Capacitäten deswie jenseits der Leitha gesichert und wo sich im weiten Reiche ein Freund des Ausgleichs befindet, sei er bestens gebeten und eingeladen, unserem Streben seine geistige und moralische Unterstützung zu gewähren.**

Die Redaktion hat im Inlande wie in Berlin, München, Paris, London und Turin Verbindungen angeknüpft, welche sie in den Stand setzen werden, die politischen und finanziellen Ereignisse des Tages rasch und verlässlich zu melden.

Den materiellen Interessen wird in dem volkswirtschaftlichen Theile der „Debatte“ Rechnung getragen. Männer, welche auf dem Gebiete der National-Oekonomie Autorität besitzen, haben ihre Mitwirkung diesem Blatte zugewendet und Originalkorrespondenzen von den wichtigeren Handelsplätzen der Monarchie erstatten täglich Bericht über den Verlauf der Geschäfte. Die besondere Pflege, welche diesem Theile des Blattes zugewendet wird, hat bereits in vielen publicistischen Organen dies- und jenseits der Leitha ehrenvolle Anerkennung gefunden.

Das Feuilleton der „Debatte“ wird ein Sammelplatz interessanter und pikanter Federn sein. Mit einem Worte, es sind alle Anstrengungen gemacht, um der „Debatte“ eine ehrenvolle Stellung in der heimischen Publicistik zu geben.

„Die Debatte“ erscheint täglich (auch an Montagen) in Grossfolio und kostet: ganzjährig 20 fl. halbjährig 10 fl. vierteljährig 5 fl. ö. w.

Geldbeträge sind franco einzusenden.

Abonements werden angenommen in der Expedition des Blattes, Wollzeile Nr. 30, und bei allen Postexpeditionen des In- und Auslandes.

Die Redaktion der „Debatte“,

Moritz Gans (Ludasi),

Leopoldstadt, obere Donaustrasse Nr. 95, nächst dem Schöllerhofs.

(305)

Szépírás tanítás.

(3—3)

Alóirt 1865 január 1-jén a ficsusház felső emeletében, egy szépírási tanodát szándékszik megnyitni, hol bárki is az irás minden nemében, a legujabb calligraphia szabályai szerint alapos, gyors és gyakorlati oktatást nyerhet. Miután téreni működésével már is számos szülők meglegedését sikerült megnyernie, reményli, hogy e nemes város polgárainak pártfogását kiérdemli. Rendes tanórak lesznek ünnepek és vasárnap kivételével mindennap 12-től 2-ig délután; tandíj havonként egy órárt 3 frt o. é., ha egy családól 2 gyermek jár be, csak 5 frt o. é. A résztvenni akarók becses értesítését elfogadja december 27-ig, személyesen vagy írásban, az erdélyi kölesönös jég- és tüzkármentő iró-dájában belső-farkas utca 81 sz. alatt.

FIEDLER TAMÁS, szépírás tanító.

(308)

GROSS KÁROLY fogművész

(3—3)

útazásából Kolozsvárra visszaérkezvén, lakik a régi szállásán — tordautczában dr. Szabó-ház emelet. Naponként délutáni 2 — 5 óráig otthon található.

(283)

Növényi

(7—24)

Matico-befűcskendés (Injection) és Matico-tokocsák (Capseln),

párisi gyógyszerész GRIMAUULT és TÁRSÁTÓL, rue de la Feuillade, 7 sz.

B. 886. 12. 2. Uj gyógyszer, a peruai Matico-fa leveleiből készítve, a magkiümlés gyors és biztos gyógyítására, a belső részek megszorulása vagy meggyuladása nélkül. Dr. Ricord s a párisi orvosok nagyobb része minden más gyógyszerrel lemondtak e gyógyszer megjelenése óta. A befűcskendés a betegség keletkezésékor alkalmazatik, a téhelyek pedig minden koros vagy avult esetekben használatnak, a melyek t. i. a copahü, cubebae és más ércz alapon készült befűcskendések használatára nem akartak szünni.

Raktár van az osztrák birodalom minden nagyobb városai gyógyszerházaiban.

Kolozsvárt: WOLFF J. gyógyszerházaiban kapható.

Nyomatott az ev. ref. fótanoda bettivel (Bel-farkasutca 74 sz.)